

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ЕКОНОМІКА ГАЛУЗЕВИХ РИНКІВ"
для студентів напряму підготовки
6.030501 "Економічна теорія"
денної форми навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2013

Затверджено на засіданні кафедри політичної економії.
Протокол № 2 від 01.10.2012 р.

Укладачі: Пивавар І. В.
Мащенко М. А.

P58 Робоча програма навчальної дисципліни "Економіка галузевих ринків" для студентів напряму підготовки 6.030501 "Економічна теорія" денної форми навчання / укл. І. В. Пивавар, М. А. Мащенко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. — 52 с. (Укр. мов.)

Подано тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за модулями й темами, кваліфікаційні вимоги до студентів, плани лекцій і семінарських занять, матеріал щодо закріплення знань, а саме індивідуальне навчально-дослідне завдання та самостійну роботу, а також систему поточного і підсумкового контролю знань студентів.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.030501 "Економічна теорія" денної форми навчання.

Вступ

У навчальній дисципліні "Економіка галузевих ринків" розглядаються теоретичні й практичні аспекти формування й функціонування ринкових структур, поведінки суб'єктів ринку, а також реалізації державної галузевої й промислової політики. Навчальна дисципліна розширює й поглиблює знання в області економічної теорії. Широке застосування апарату мікроекономічного моделювання й теорії ігор дає можливість аналізувати поведінку економічних суб'єктів з погляду стратегічної взаємодії й впливу на структуру ринку.

Економіка галузевих ринків дає класифікацію ринкових структур і способи оцінки їх впливу на параметри ринку. Особливу значимість дисципліни надає вивчення наслідків проведеної державної галузевої політики з погляду критеріїв суспільного добробуту.

Питання, досліджувані в навчальній дисципліні "Економіка галузевих ринків", особливо актуальні для сучасної економіки України, що обумовлене необхідністю реструктуризації й відновлення всієї системи господарювання й розробки державної галузевої політики.

Ураховано рекомендації щодо кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Мета навчальної дисципліни – це розширення світогляду студентів про сучасні напрями економічної теорії, вивчення базових концепцій, основних шкіл і методів дослідження галузевих ринків. Засвоєння навчальної дисципліни необхідне для подальшого поглибленого вивчення економічної теорії та її взаємозв'язок з питаннями економічної політики.

Завданнями навчальної дисципліни є оволодіння теоретичними знаннями, що дозволить майбутнім фахівцям проводити галузевий аналіз і аналіз ринкових структур, досліджувати й прогнозувати наслідки прийнятих рішень окремими суб'єктами ринку, одержати більш глибоке розуміння закономірностей функціонування галузей і ринків, а також оцінювати ефективність заходів державної політики відносно регулювання ринків і галузей.

Об'єкт навчальної дисципліни – це дослідження проблем економіки галузевих ринків на рівні держави.

Предмет – це загальні поняття, основні властивості та структурні елементи теоретичних, методологічних та методичних засад формування галузевих ринків в умовах національної економіки.

Навчальна дисципліна "економіка галузевих ринків" розрахована на комплексне вивчення теоретичного матеріалу навчальної дисципліни на лекціях, відпрацьовування теоретичних питань на семінарських заняттях, а також самостійне вивчення матеріалу. Самостійна робота сприяє поглибленню знань, розширенню світогляду, формуванню вміння роботи з навчальною літературою, законодавчими й нормативними актами, періодичною літературою.

Для успішного вивчення матеріалу студенту необхідно користуватися підручниками, текстами лекцій, вправами з цієї навчальної дисципліни, підготовленими кафедрою політичної економії.

Структура навчальної дисципліни наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Структура навчальної дисципліни

Характеристика дисципліни	Галузь знань, напрямок підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів відповідних ECTS – 4, у тому числі: змістовних модулів – 2; самостійна робота; ІНДЗ	Шифр і назва галузі знань: 0305 "Економіка та підприємництво"	Вибіркова. Рік підготовки: 2. Семестр: 4
Кількість годин: усього – 144 за модулями: модуль 1 – 72 години; модуль 2 – 72 години	Шифр і назва напрямку підготовки: 6.030501 "Економічна теорія"	Кількість годин, відведених на: Лекції – 34 години; Семінари – 34 години; Самостійна робота – 64; ІНДЗ – 12
Кількість тижнів викладання навчальної дисципліни – 17. Кількість годин на тиждень – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Вид контролю: ПМК

1. Кваліфікаційні вимоги для студентів

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен володіти такими **емпіричними та теоретичними знаннями**:

- основні категорії й поняття дисципліни;
- методологічні основи аналізу галузевих ринків і взаємодія господарюючих суб'єктів економіки;
- загальнотеоретичні закономірності розвитку галузевих ринків в умовах економіки України;
- еволюцію економіки галузевих ринків і її основних напрямів;
- закономірності функціонування галузевих ринків;
- основні методи соціальної ефективності ринкових структур;
- методи економіки галузевих ринків і інструменти аналізу;
- основні види державної галузевої політики й шляхи підвищення її ефективності;
- праці провідних представників основних напрямів економіки галузевих ринків;
- У процесі вивчення навчальної дисципліни в студентів повинні сформуватися такі **компетентності**:
 - системно пристосовувати теоретичні знання при аналізі з **конкретних** соціально-економічних ситуацій;
 - робити наукові узагальнення відносно оцінки прояву окремих явищ, які властиві трансформаційним процесам у національній економіці;
 - проводити галузевий аналіз і аналіз ринкових структур;
 - досліджувати й прогнозувати наслідки прийнятих рішень окремими суб'єктами ринку;
 - оцінювати ефективність заходів державної політики відносно регулювання ринків і галузей;
 - характеризувати статику й динаміку структури галузевих ринків.

Ступінь опанування перелічених компетентностей визначається за допомогою Національної рамки кваліфікації. Опис кваліфікаційного рівня студентів щодо вивчення дисципліни наведено у табл. 2.

Опис кваліфікаційного рівня бакалавра

Рі- вень	Знання	Уміння	Комунікація	Автономність і відповідальність
6	Знання основних категорій і понять дисципліни; загальнотеоретичні закономірності розвитку галузевих ринків в умовах економіки України; закономірності функціонування галузевих ринків; основні методи соціальної ефективності ринкових структур; моделі економіки галузевих ринків і інструменти аналізу; основні види державної галузевої політики й шляхи підвищення її ефективності	Розв'язання складних завдань і проблем, що передбачає збирання та інтерпретацію інформації, вибір методів щодо економічного оцінювання ринкових структур; дослідження й прогнозування наслідків прийнятих рішень окремими суб'єктами ринку; оцінка ефективності заходів державної політики відносно регулювання ринків і галузей	Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію; здатність до групової взаємодії при рішенні проблем	Управління комплексними діями. Здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності; самостійне прийняття рішень у непередбачуваних умовах

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Перед початком вивчення навчальної дисципліни кожний студент повинен ознайомитися як з програмою дисципліни й формами організації навчання, так і з її структурою, змістом і обсягом кожного з модулів, усіма видами контролю й методикою оцінювання навчального процесу.

Навчальний процес згідно із програмою навчальної дисципліни здійснюється за такими формами: лекційні, семінарські заняття; самостійна робота студентів; контрольні завдання.

Вивчення студентом навчальної дисципліни відбуваються шляхом послідовної й ґрунтовної обробки навчальних модулів. Тематичний план

навчальної дисципліни складається із двох модулів. Навчальний модуль – це відносно окремий самостійний блок дисципліни, який логічно поєднує небагато її навчальних елементів за змістом і взаємозв'язками.

Тематичний план цієї навчальної дисципліни складається із двох модулів, представлених у табл. 3.

Таблиця 3

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

№ п/п	Теми	Лекції	Семінарські заняття	ІНДЗ	Самостійна робота	Усього
Змістовний модуль 1. Основні категорії економіки галузевих ринків						
1	Предмет і метод "Економіки галузевих ринків"	2	2	1	5	10
2	Фірма, ринок і галузь: підходи до визначення	4	4	1	6	15
3	Узагальнені ринкові структури	2	2	1	6	11
4	Монопольна влада	4	4	1	5	14
5	Ринки однорідних продуктів	2	2	1	5	10
6	Ринки неоднорідних продуктів	3	3	1	5	12
	Усього годин за модулем	17	17	6	32	72
Змістовний модуль 2. Державне регулювання галузевих ринків						
7	Концентрація, бар'єри входу в галузь, злиття фірм	4	4	1	5	14
8	Науково-дослідницькі й конструкторські розробки	2	2	1	5	10
9	Цінова тактика	4	4	1	5	14
10	Вплив реклами на ринок	2	2	1	5	10
11	Проблема асиметричності інформації про якість продукції	2	2	1	6	11
12	Державна галузева політика	3	3	1	5	13
	Усього годин за модулем	17	17	6	32	72
	Залік					
	Усього	34	34	12	64	144

3. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами

Змістовний модуль 1. Основні категорії економіки галузевих ринків

Тема 1. Предмет і метод "Економіки галузевих ринків"

Предмет "Економіки галузевих ринків". Становлення й етапи розвитку теорії галузевих організацій. Методологія дослідження ринкових структур.

Тема 2. Фірма, ринок і галузь: підходи до визначення

Фірма. Сучасні концепції фірми: технологічний, контрактний і стратегічний підхід.

Сутність ринку. Класифікація ринків, ідентифікація меж. Сутність, класифікація, структура галузі.

Галузевий ринок. Показники розміру фірми.

Тема 3. Узагальнені ринкові структури.

Класифікація ринкових структур.

Досконала конкуренція. Ринкова структура і її основні риси. Вплив віддачі від масштабу на рівновагу. Ціноутворення на рівні граничних витрат і його вплив на суспільний добробут.

Монополія. Види монополій. Суспільні витрати існування монополії.

Тема 4. Монопольна влада

Монопольна влада. Визначення, прояви, нормальний і економічний прибуток.

Показники монопольної влади. Коефіцієнт Бейна (норма економічного прибутку). Коефіцієнт (індекс) Лернера. Коефіцієнт Тобіна. Коефіцієнт Папандреу.

Тема 5. Олігополістичні ринки однорідних продуктів

Модель Курно. Конкуренція в обсязі випуску. Функції кращої реакції. Рівновага в моделі. Вплив числа фірм на добробут. Модель неоднорідних фірм.

Модель Штакельберга – Бертрана. Цінова конкуренція. Існування рівноваги. Вплив виробничих обмежень, цикли Еджворта. Умови ціноутворення вище граничних витрат. Модель домінуючої фірми Форхаймера. Умови реалізації домінування. Статичне й динамічне ціноутворення. Модель "самогубного ціноутворення" домінуючої фірми.

Порівняльний аналіз моделей. Вплив обмеженості виробничих потужностей. Можливість і стійкість змови. Динамічні стратегії.

Тема 6. Ринки неоднорідних продуктів

Диференціація продукту. Вертикальна й горизонтальна диференціація продукції, підходи до виміру ступеня диференціації продукції.

Найпростіші моделі. Ефекти власної й перехресної ціни. Кількісні й цінові ігри при неоднорідних продуктах, модифікація моделей Курно й Бертрана. Модель послідовних дій.

Монополістична конкуренція. Фірми й торгівельні марки. Рівновага Чемберлина при монополістичній конкуренції.

Просторові (адресні) моделі. Модель лінійного міста, "парасольки Хотеллінга", вплив структури витрат на рівень диференціації, послідовний вхід у галузь. Модель кругового міста Салопа, оптимальний рівень диференціації й диференціація при вільному доступі на ринок.

Інші моделі. Модель Ланкастера. Продукт як сукупність споживчих характеристик. Модель вертикальної диференціації продукту Саттона.

Змістовний модуль 2. Державне регулювання галузевих ринків

Тема 7. Концентрація, бар'єри входу в галузь, злиття й поглинання

Заходи концентрації. Індекс концентрації. Індекс Херфинделя – Хіршмана. Індекс ентропії. Індекс Джині Лоренсо.

Бар'єри входу в галузь. Витрати на вхід, безповоротні витрати. Блокований, утриманий і відкритий вхід у галузь. Ціноутворення й ринкові сигнали.

Злиття. Види економічних об'єднань. Типи злиття. Горизонтальні й вертикальне злиття, проміжні, кінцеві й взаємозамінні продукти. Контроль злиттів з боку держави, світовий досвід.

Ворожі поглинання. Причини поглинань. Мета і засоби поглинань. Варіанти боротьби з ворожими поглинаннями.

Тема 8. Науково-дослідницькі й конструкторські розробки

Інновації. Класифікація процесу інновацій. Гонка за НТП, рівноважний і суспільно оптимальний рівень НІОКР. Гіпотеза Шумпетера. Кооперація в сфері НІОКР, ефект позитивного впливу. Взаємозв'язок структури ринку й інноваційної активності.

Патенти. Одержання переваг і заохочення інновацій. Критерії й типи патентного захисту розробок. Оптимальна тривалість патенту. Ліцензування й субсидування інновацій.

Тема 9. Цінова політика

Цінова дискримінація. Типи дискримінаційної політики. Практика цінової дискримінації, сезонні продажі, нелінійне ціноутворення, сезонне ціноутворення. Міжчасова цінова дискримінація, парадокс Коуза. Просторова цінова дискримінація.

Моделі ціноутворення. Дворівневі тарифи. Нерівномірне ціноутворення, система накопичувальних знижок. Ціноутворення за витратами пікового навантаження. Облік сезонного фактора в цінах, його вплив на доходи.

Тема 10. Вплив реклами на ринок

Реклама, що спонукає. Рівень реклами й рівень цін. Рівень реклами, максимізуючий прибуток монополії. Рівень реклами та рівень цін. Вплив рівня реклами на суспільний добробут, негативний вплив існування монополії. Теорема Дорфмана – Штайнера, модифікація для випадку олігополії.

Інформативна реклама. Рівноважне число рекламодавців, суспільно оптимальний рівень реклами, залежність від імовірності досягнення споживача. Вплив реклами на рівень цін.

Цільова реклама. Вплив попереднього досвіду споживання продукту на вибір споживача. Методи реклами, порівняльний аналіз.

Вплив реклами на ринок. Порівняльна реклама, стратегічне використання. Реклама і якість продукту. Державне регулювання реклами.

Тема 11. Проблема асиметричності інформації про якість продукції

Якість товару. Вибір рівня якості споживачем, залежність від доходу. Якість як заход продуктової диференціації, модифікація моделі Хотеллинга. Модель ринку старих автомобілів. Завдання покупця, "негативний" добір і його наслідку. Застосування моделі Акерлофа, страхування, фаст-фуди, ринок праці, ринок кредитів.

Ринкові сигнали. Ціна як сигнал якості. Гарантії якості, симетрична інформація. Роль гарантій при несиметричній інформації. Державне регулювання якості продукції. Гости, сертифікація, "Закон про захист споживачів".

Тема 12. Державна галузева політика

Види й типи галузевої політики. Зовнішньоторговельна політика. Ефективність торговельних союзів та угод. Антимонопольна політика. Регулювання природних монополій. Ціноутворення за Рамсеу.

4. Плани лекцій

Змістовний модуль 1. Основні категорії економіки галузевих ринків

Тема 1. Предмет і метод "Економіки галузевих ринків"

- 1.1. Предмет "Економіки галузевих ринків".
- 1.2. Становлення й етапи розвитку теорії галузевих організацій.
- 1.3. Методологія дослідження ринкових структур.

Література: [1; 3; 6; 17; 18; 20].

Тема 2. Фірма, ринок і галузь: підходи до визначення

- 2.1. Фірма. Сучасні концепції фірми: технологічний, контрактний і стратегічний підхід.
- 2.2. Сутність ринку. Класифікація ринків, ідентифікація границь.
- 2.3. Сутність галузі. Класифікація галузей, структура галузі.

Література: [2; 4; 10; 19; 24; 25].

Тема 3. Узагальнені ринкові структури

3.1. Класифікація ринкових структур.

3.2. Досконала конкуренція. Ринкова структура і її основні риси.

3.3. Монополія. Види монополій. Суспільні витрати існування монополії.

Література: [1; 6; 9; 24; 25].

Тема 4. Монопольна влада

4.1. Монопольна влада. Визначення, прояви, нормальний і економічний прибуток.

4.2. Показники монопольної влади.

4.3. Коефіцієнт Бейна (норма економічного прибутку). Коефіцієнт (індекс) Лернера.

Література: [3; 5; 7; 25; 26].

Тема 5. Олігополістичні ринки однорідних продуктів

5.1. Модель Курно. Конкуренція в обсязі випуску. Модель лідера-веденого Штакельберга. Перевага першого ходу й рівновага.

5.2. Вплив на добробут. Цінова конкуренція. Існування рівноваги.

5.3. Статичне й динамічне ціноутворення. Модель "самогубного ціноутворення" домінуючої фірми.

Література: [1; 4; 7; 24 – 26].

Тема 6. Ринки неоднорідних продуктів

6.1. Диференціація продукту.

6.2. Найпростіші моделі. Ефекти власної й перехресної ціни. Кількісні й цінові ігри при неоднорідних продуктах, модифікація моделей Курно і Бертрана. Модель послідовних дій.

6.3. Монополістична конкуренція. Фірми й торгівельні марки.

Література: [2; 3; 6; 9; 21; 22; 26].

Змістовний модуль 2. Державне регулювання галузевих ринків

Тема 7. Концентрація, бар'єри входу в галузь, злиття й поглинання

7.1. Заходи концентрації. Індекс концентрації.

7.2. Бар'єри входу в галузь. Витрати на вхід, безповоротні витрати. Блокований, утриманий і відкритий вхід у галузь. Ціноутворення й ринкові сигнали.

7.3. Злиття. Види економічних об'єднань.

Література: [1; 2; 12; 18 – 20].

Тема 8. Науково-дослідницькі й конструкторські розробки

8.1. Інновації. Класифікація процесу інновацій.

8.2. Патенти. Одержання переваг і заохочення інновацій. Критерії й типи патентного захисту розробок. Оптимальна тривалість патенту.

8.3. Ліцензування й субсидування інновацій.

Література: [3; 4; 7; 13; 16; 17].

Тема 9. Цінова політика

9.1. Цінова дискримінація. Типи дискримінаційної політики.

9.1. Міжчасова цінова дискримінація, парадокс Коуза. Просторова цінова дискримінація.

9.3. Моделі ціноутворення. Дворівневі тарифи. Нерівномірне ціноутворення, система накопичувальних знижок.

Література: [1; 6; 7; 14; 15; 22].

Тема 10. Вплив реклами на ринок

10.1. Реклама, що спонукає. Рівень реклами, максимізуючий прибуток фірми.

10.2. Інформативна реклама.

10.3. Цільова реклама. Вплив попереднього досвіду споживання продукту на вибір споживача. Методи реклами, порівняльний аналіз.

10.4. Вплив реклами на ринок.

Література: [9; 11; 23; 25; 26].

Тема 11. Проблема асиметричності інформації про якість продукції

11.1. Якість товару. Вибір рівня якості споживачем, залежність від доходу.

11.2. Ринкові сигнали. Ціна як сигнал якості. Гарантії якості, симетрична інформація.

11.3. Державне регулювання якості продукції.

Література: [6; 7; 9; 22 – 24].

Тема 12. Державна галузева політика

12.1. Види й типи галузевої політики.

12.2. Антимонопольна політика.

12.3. Регулювання природних монополій.

Література: [6; 7; 9; 22 – 24].

5. Плани семінарських занять

Семінарське заняття – це форма навчального заняття, за якою викладач організовує дискусію навколо викладених тем, до яких студенти готують тези.

На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами виступи, активність у дискусії, уміння формулювати й відстоювати свою позицію і т. д. Підсумкові оцінки за кожне семінарське заняття вносяться у відповідний журнал. Отримані студентом оцінки за окреме семінарське заняття враховуються при виставлянні підсумкової оцінки за навчальною дисципліною. Перелік тем семінарських занять наведено у табл. 4.

Перелік тем семінарських занять

Назва теми	Програмні запитання	Питання для дискусій	Кількість годин	Література
1	2	3	4	5
Змістовний модуль 1. Основні категорії економіки галузевих ринків				
Тема 1. Предмет і метод курсу "Економіка галузевих ринків"	1. Особливості Гарвардської школи. 2. Чиказька школа парадигми. 3. Вихідна парадигма гарвардської традиції "Структура-поведінка-результат"	1. Місце "Економіки галузевих ринків" у сфері вироблення стратегічної поведінки фірм. 2. Регулювання галузевої поведінки фірм. 3. Визначення промислової й галузевої політики держави. 4. Загальний аналіз галузевого ринку на основі концепції "Структура-поведінка-результативність" на прикладі галузей промисловості України	2	[1; 4; 5; 8; 12; 13; 17; 22]
Тема 2. Фірма, ринок і галузь: підходи до визначення	1. Показники розміру фірми. 2. Галузевий ринок та його структура. 3. Ефективність діяльності фірми	1. Іституціональний підхід. Причини існування ринків і фірм. 2. Роль трансакційних витрат і витрат за контролем у визначенні меж фірми й ринку. 3. Поясніть різноманіття типів фірм. 4. Різноманіття цілей різних економічних агентів і їх вплив на поведінку фірми. 5. Мета фірми в економіці України	4	[3; 6 – 8; 12; 13; 17; 22; 24]

Продовження табл. 4

1	2	3	4	5
<p>Тема 3. Узагальнені ринкові структури</p>	<p>1. Основні риси ринкової структури. 2. Монополізація ринку та її зв'язок із витра- тами суспільного добробуту. 3. Суспільні витрати існування монополії. 4. Ціноутворення на рівні граничних витрат і його вплив на суспільний добробут</p>	<p>1. Чи можете ви назвати умови, при яких монополія може бути ефективнішою за конкуренцію? 2. Поясніть, які виникають наслідки для суспільства в результаті обмеження цін на продукцію монополіста? 3. Проблеми виміру монопольної влади. 4. Які існують проблеми визначення економічному прибутку? 5. Багато ринків товарів і послуг для населення України високо монополізовані (наприклад, газо- і електропостачання). Як впливає державний контроль цін у цих галузях?</p>	<p>2</p>	<p>[4; 5; 7; 11; 12; 14; 15; 22; 23]</p>
<p>Тема 4. Монопольна влада</p>	<p>1. Підходи до виміру монопольної влади. 2. Коефіцієнт Тобіна. 3. Коефіцієнт Папандреу</p>	<p>1. На вашу думку, монополія на кожній стадії виробни- цтва (де їх більш однієї), буде мати таку ж ефективність, як і вертикально-інтегрована монополія у всій галузі? 2. Чи переміщає вертикальна інтеграція монопольну владу фірми з одного рівня на інший? Відповідь обґрунтуйте. 3. Часто спостерігається, що галузі, які демонстру- ють високі темпи входу нових фірм, так само відрізняються й високими темпами виходу їх галузі. Як ви можете це пояснити? Як це пов'язано із ціновою стратегією фірм-старожилів?</p>	<p>4</p>	<p>[1; 5; 7; 12; 14; 15; 22; 23]</p>

Продовження табл. 4

1	2	3	4	5
Тема 5. Олігополістичні ринки однорідних продуктів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Рівновага в моделі Курно. 2. Модель з неоднорідними фірмами. 3. Модель домінуючої фірми Форхаймера 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Модель домінуючої фірми Форхаймера. При яких умовах домінуючій фірмі вигідно витіснити конкурентні фірми з ринку. 2. Чи правильно, що фірма-лідер у моделі Штакельберга виявиться у більш гіршому становищі, ніж фірма, що діє в моделі Курно? 3. У якому випадку витрати суспільства вище: у випадку ситуації в якій діє домінуюча фірма (фірма-лідер) або коли на ринку діє чиста монополія? Чому? 	2	[1; 4; 11 – 13; 15; 23; 24]
Тема 6. Ринки неоднорідних продуктів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Підходи до виміру ступеня диференціації продукції. 2. Рівновага Чемберліна при монополістичній конкуренції. 3. Просторові моделі 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Яким чином можна оцінити рівень диференціації продукту на ринку? 2. У чому подібність, а в чому відмінність розв'язуваних проблем у моделях просторової диференціації Хотеллінга й Салопа? 3. Як впливає зростання платоспроможного попиту на ринок горизонтального й вертикального диференційованого продукту? 	3	[5; 6; 9; 12; 19; 20; 23; 24]

1	2	3	4	5
Змістовний модуль 2. Державне регулювання галузевих ринків				
Тема 7. Концентрація, бар'єри входу в галузь, злиття й поглинання	1. Індекс Херфинделя – Хіршмана. Індекс ентропії. Індекс Джині Лоренсо. 2. Блокований, утриманий і відкритий вхід у галузь. 3. Горизонтальні й вертикальне злиття, проміжні, кінцевій взаємозамінні продукти	1. Визначте бар'єри входу з погляду впливу на добробут споживачів. 2. Проаналізуйте, у яких умовах будуть ефективні різні заходи захисту від ворожих поглинань. 3. Який контроль злиттів з боку держави, світовий досвід	4	[3; 4; 9; 12; 18; 19; 24; 26]
Тема 8. Науково-дослідницькі й конструкторські розробки	1. НТП, рівноважний і суспільно оптимальний рівень НІОКР. 2. Гіпотеза Шумпетера. 3. Взаємозв'язок структури ринку й інноваційної активності	1. У чому полягає взаємозв'язок структури ринку та інноваційної активності. 2. З якими проблемами зустрічається патенто-держатель, якщо впровадження патенту у виробництво можливо тільки при значнім розширенні обсягу випуску? 3. Яка з фірм більш інтенсивно впроваджує нові технології, монополія або конкурентна фірма? Чому?	2	[1; 6; 9; 12; 18; 20; 23; 26]
Тема 9. Цінова політика	1. Практика цінової дискримінації. 2. Нелінійне ціноутворення, сезонне ціноутворення. 3. Ціноутворення за витратами пікового навантаження. 4. Облік сезонного фактора в цінах, його вплив на доходи	1. Як застосування того або іншого виду цінової дискримінації впливає на суспільний добробут, ціну й обсяг продажів товару? 2. Із чим пов'язані можливості застосування того або іншого виду цінової дискримінації? 3. Чи завжди цінова дискримінація неефективна з погляду споживачів? А всього суспільства? 4. Чи потрібно, на вашу думку, обмежувати практику цінової дискримінації? Коли й у яких випадках?	4	[1; 5; 6; 12; 15; 20; 23; 24]

1	2	3	4	5
<p>Тема 10. Вплив реклами на ринок</p>	<p>1. Рівень реклами та рівень цін. 2. Порівняльна реклама, стратегічне використання. 3. Реклама і якість продукту. 4. Державне регулювання реклами</p>	<p>1. У чому полягає рекламна політика фірми? 2. Багато споживачів були б раді розрізнити в рекламі явну неправду й недомовки. Чи можливо це? 3. Нові закони про рекламу в Україні значно обмежують можливості її телевізійного застосування. Як це може позначитися на добробуті споживача, враховуючи, що телебачення фінансується багато в чому за рахунок реклами? 4. У чому полягає роль реклами як сигналу про якість на ринку рекламованого товару?</p>	<p>2</p>	<p>[3; 5; 12; 18; 19; 23; 24]</p>
<p>Тема 11. Проблема асиметричності інформації про якість продукції</p>	<p>1. Якість як захід диференціації продукції. 2. Модель Хотеллінга. 3. Роль гарантій при несиметричній інформації</p>	<p>1. Чи може державна політика розв'язати проблему надання достовірної інформації про якість пропонованих товарів на ринку? 2. Які елементи державної політики по підвищенню якості товару застосовуються зараз у нашій країні? 3. Яка роль ринкових сигналів при зменшенні якості товару, чи справляються вони зі своїм завданням?</p>	<p>2</p>	<p>[1; 5; 7; 12; 18; 19; 21; 22]</p>

1	2	3	4	5
Тема 12. Державна галузева політика	1. Зовнішньо-торгівельна політика. 2. Ефективність торговельних союзів та угод. 3. Ціноутворення за Рамсеу	1. Дайте визначення державної галузевої політики. Які види галузевої політики ви можете назвати. 2. Яка галузева політика, на ваш погляд, щонайкраще підходить для галузей України. (галузі вибрати самостійно). 3. Охарактеризуйте методи державного регулювання природних монополій. Наведіть приклади з російської практики. 4. Предмет і завдання антимонопольної політики. Ефективність і можливі негативні наслідки. 5. Дайте визначення промислової політики, назвіть її види. 6. Як реалізація тієї або іншої стратегії промислової політики впливає на економіку країни?	3	[4; 5; 7; 12; 18 – 21]

6. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (далі – ІНДЗ) передбачає: систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань із дисципліни та застосування їх при вирішенні конкретних виробничих ситуацій; розвиток навичок самостійної роботи з літературними джерелами та статистичними даними.

ІНДЗ з навчальної дисципліни видається студенту викладачем на початку семестру.

ІНДЗ виконується студентом самостійно при консультуванні викладачем протягом вивчення навчальної дисципліни відповідно до графіку навчального процесу. Студент має надати ІНДЗ для перевірки наприкінці семестру, але не пізніше терміну проведення підсумкового модульного

контролю. Оцінка за виконання ІНДЗ враховується при виставленні загальної оцінки з навчальної дисципліни.

У процесі виконання ІНДЗ разом з теоретичними знаннями та практичними навичками за фахом студент повинен продемонструвати навички своєї самостійної роботи в майбутньому, оцінити свої можливості до науково-дослідної роботи та вміння творчо мислити, навчитися вирішувати науково-прикладні актуальні завдання.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання припускає наявність таких елементів наукового дослідження: практичної значущості; комплексного системного підходу до вирішення завдань дослідження; теоретичного використання передової сучасної методології і наукових розробок; наявності елементів творчості.

Комплексний системний підхід до розкриття теми роботи полягає в тому, що предмет дослідження розглядається під різними точками зору – з позицій теоретичної бази і практичних напрацювань, аналізу, обґрунтуванню шляхів удосконалення і т. ін. – в тісній взаємоув'язці і єдиній логіці викладу.

Вибір теми. Тематика індивідуального навчально-дослідного завдання (більше 30 найменувань) розроблена викладачами кафедри політичної економії. Теми ІНДЗ пропонуються викладачем. Студент має право самостійно обрати тему та зміст роботи з обов'язковим її узгодженням з викладачем. Тематика ІНДЗ має носити проблемний характер.

Підбір, вивчення економічної літератури та складання плану. Студент самостійно чи за допомогою наукового керівника підбирає літературу за темою. Для цього доцільно використовувати тематичні каталоги бібліотек і методичного кабінету кафедри.

У процесі виконання ІНДЗ студент має опрацювати не менше десяти літературних джерел з посиланням на використання певної інформації з них у тексті роботи.

Після вивчення літератури треба виділити в темі ключові питання, які глибоко і повністю розкривають її зміст, скласти стислий план (3 – 4 основних розділи).

Студенти погоджують з керівником тему роботи, обговорюють план, розбирають ключові питання. А також мають змогу одержувати допомогу від керівника протягом усього періоду виконання індивідуального навчально-дослідного завдання.

Вимоги до змісту ІНДЗ

Індивідуальне завдання складається з: титульної сторінки; змісту; вступу; основної частини; висновків; списку використаної літератури; додатків (при необхідності).

Титульна сторінка. Повинна містити назву університету; назву кафедри; назву навчальної дисципліни; тему ІНДЗ; прізвище, ініціали студента, номер академічної групи; дату подання ІНДЗ викладачеві на перевірку (день, місяць, рік).

Зміст. Повинен відтворювати назви розділів, параграфів тощо, які розкривають тему ІНДЗ, із зазначенням номерів сторінок, на яких вони розміщені.

Вступ має розкривати актуальність обраної теми, її проблему, мету написання роботи, завдання, методи дослідження. Вступ повинен бути коротким (не більше 2 сторінок). У цьому розділі слід: обґрунтувати вибір теми; показати її актуальність, теоретичне визначення; назвати наукові праці провідних як українських, так і зарубіжних вчених-економістів; які питання до теперішнього часу залишаються дискусійними та маловизначеними. Необхідно визначити мету та завдання роботи, назвати, який статистичний матеріал було використано.

Основна частина роботи. Складається з трьох розділів: теоретичного, аналітично-дослідницького та проектного. В основній частині роботи необхідно висвітлити ключові питання теми, характеристику сучасного стану проблеми, опис нормативної бази, погляд різних авторів на цю проблему, позитивні та негативні наслідки проблеми, можливі методи їх вирішення.

Основна частина складається з розділів і підрозділів. Кожний розділ починається з нової сторінки. Усі розділи слід логічно пов'язувати між собою. Терміни "основна частина", "розділ", "параграф" у тексті та плані роботи не використовуються.

Висновки. У висновках викладають перелік пропозицій і рекомендацій (практичні результати), одержані в ІНДЗ. Висновки роботи становлять узагальнення автора з усіх основних питань теми, які розглядалися в роботі. Вони повинні бути лаконічними й чіткими, в стислій формі відбивати сутність проблеми, яка досліджувалась (1 – 2 тези на кожний підрозділ роботи).

Крім того, ІНДЗ повинно бути написано грамотно, ясно, логічно. Не слід повторювати одні й ті ж вирази, використовувати загальні фрази, навантажувати текст цитатами, довільно скорочувати слова.

Список використаної літератури охоплює всі джерела, що були вивчені студентом під час написання роботи. Він складається в такій послідовності: спершу наводяться законодавчі акти, постанови Верховної Ради, потім згідно з алфавітом наводяться інші літературні джерела.

Відомості про джерела, які включені до списку, необхідно давати згідно з вимогами державного стандарту з обов'язковим наведенням праць. Обов'язково у тексті роботи повинні міститися посилання на список використаної літератури.

Додатки. У додатки можуть бути включені матеріали, що є копією документів, звітів, або розрахункові таблиці, узагальнюючі схеми чи діаграми. При наявності кількох додатків оформлюється окрема сторінка "ДОДАТКИ", номер якої є останнім, що відноситься до обсягу ІНДЗ.

При виконанні завдання необхідно дотримуватись нормативно встановлених правил оформлення тексту, таблиць, формул, розрахунків, схем, рисунків.

Обсяг ІНДЗ повинен становити 20 сторінок у друкованому варіанті. Текст ІНДЗ необхідно писати (друкувати), залишаючи поля таких розмірів: ліве – не менше 30 мм; праве – не менше 10 мм; верхнє – не менше 20 мм; нижнє – не менше 20 мм.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: "2.3" (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Після написання студент подає роботу науковому керівнику, який перевіряє:

- актуальність і значимість обраної теми;
- правильність складання плану і структури роботи, відповідність змісту теми наведеному плану;
- глибину розглянутих у темі питань, повноту розкриття змісту теми;
- використання статистичного матеріалу;
- правильність побудованих таблиць, графіків і діаграм та їх аналіз;

ступінь обґрунтування зроблених автором висновків; самостійність викладу матеріалу;
правильність оформлення роботи;
рекомендації та поради щодо того, які питання індивідуального навчально-дослідного завдання потребують доробки;
в якому напрямі ця робота повинна бути виправлена, як краще оформити окремі положення в роботі.

Особливу увагу студент повинен приділити усуненню тих недоліків і зауважень, на які вказує керівник роботи.

Для виправлення помилок і усунення недоліків студент доповнює текст роботи або посилює аргументацію окремих положень. При цьому не можна змінювати тему індивідуального навчально-дослідного завдання, необхідно покращити те, що є в цьому завданні.

У кінці перевірки керівник робить висновок: "Робота допускається до захисту" чи "Робота не допускається до захисту". Кінцева оцінка індивідуально-дослідного завдання виставляється після його захисту. Робота не допускається до захисту в таких випадках:

- коли вона не носить самостійного характеру;
- написана на основі старих літературних джерел з використанням застарілого статистичного матеріалу;
- співпадає за змістом з роботою іншого студента;
- основні питання не розкриті, викладені схематично;
- у тексті помилкові положення та висновки;
- у тексті не використовується статистичний матеріал, відсутні графіки, діаграми, таблиці;
- немає зв'язку з практикою;
- текст написаний неграмотно, оформлення роботи не відповідає вимогам, які до неї ставляться.

Коли робота не допущена до захисту, вона повинна бути перероблена студентом і знову представлена на кафедрі.

Захист ІНДЗ. Завдання студента під час захисту – показати знання конкретного питання, вільне володіння матеріалом. Для цього доцільно підготувати усний виступ на 5 – 7 хвилин. У ньому треба обґрунтувати вибір теми, визначити завдання та шляхи їх вирішення, зробити самостійні висновки з проблеми. Треба визначити, які недоліки були зазначені керівником та як вони усунені, з якими зауваженнями студент не згоден і чому.

Оцінка за індивідуально-дослідне завдання залежить: від якості її виконання, наукового рівня, ступеня самостійності, мови та логіки викладення, виступу студента на захисті, відповіді на питання за темою роботи.

Захист і оцінка за ІНДЗ – це підбиття підсумків самостійної роботи студента. При цьому студент отримує необхідну орієнтацію для організації своєї самостійної роботи в майбутньому, оцінює свої можливості, враховує недоліки, визначає ті моменти, на які слід звернути свою увагу під час подальшого навчання.

6.1. Тематика ІНДЗ

1. Оцінка ефективності зовнішньоторговельної політики держави.
2. Оцінка ефективності інноваційної політики держави.
3. Вплив фактора НТП на стратегії фірм у високотехнологічних галузях.
4. Природні монополії, ефективність державного регулювання їх діяльності.
5. Якість продукту і його місце в галузевих стратегіях.
6. Стратегічна взаємодія великих товаровиробників на світовому ринку.
7. Сучасні методи встановлення бар'єрів входу в галузь.
8. Галузева політика держави в автомобільній промисловості України.
9. Вплив цінової політики фірм на структуру галузевого ринку.
10. Застосування методів цінової дискримінації в сучасних ринкових умовах.
11. Реклама як метод конкурентної боротьби на ринку диференційованого продукту.
12. Злиття й поглинання (на прикладі окремих галузей світової й національної економіки).
13. Державна підтримка й захист вітчизняного товаровиробника.
14. Вертикальна інтеграція: оцінка ефективності й впливу на структуру галузевого ринку.
15. Диверсифікованість діяльності фірми як спосіб адаптації до мінливого ринкового середовища.

16. Аналіз галузевого ринку (з використанням концепції "Структура-поведінка-результативність") на прикладі найважливіших галузей національної економіки.

17. Стратегічна поведінка компаній в умовах диференційованого продукту.

18. Вплив інноваційної політики фірми на галузевий ринок.

19. Стратегічна поведінка компаній в умовах асиметричності інформації про якість продукції.

20. Вплив продуктових інновацій на структуру галузевого ринку.

21. Вплив технологічних інновацій на структуру галузевого ринку.

22. Оцінка ефективності міжнародних картелів і їх впливу на галузевий ринок.

23. Вплив факторів внутрішнього й зовнішнього середовища на ефективність галузевої організації.

24. Роль інституціональних перетворень у галузевій організації.

25. Оцінка ефективності зовнішньоторговельної політики держави.

26. Вплив фактора НТП на стратегії фірм у високотехнологічних галузях.

27. Природні монополії, ефективність державного регулювання їх діяльності.

28. Сучасні методи встановлення бар'єрів входу в галузь.

29. Галузева політика держави в нафтогазовому комплексі України.

30. Вплив цінової політики фірм на структуру галузевого ринку.

31. Застосування методів цінової дискримінації в сучасних ринкових умовах.

32. Реклама як метод конкурентної боротьби на ринку диференційованого продукту.

33. Державна підтримка й захист вітчизняного товаровиробника.

34. Диверсифікованість діяльності фірми як спосіб адаптації до мінливого ринкового середовища.

35. Стратегічна поведінка компаній в умовах диференційованого продукту.

36. Стратегічна поведінка компаній в умовах асиметричності інформації про якість продукції.

37. Вплив продуктових інновацій на структуру галузевого ринку.

7. Самостійна робота студентів

Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу навчальної дисципліни, окрім лекційних, семінарських занять, тобто аудиторної роботи, є самостійна робота студентів з вітчизняною та закордонною спеціальною економічною літературою. Самостійна робота є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам:

1. Вивчення лекційного матеріалу.
2. Вивчення основної та додаткової рекомендованої літератури.
3. Робота з законодавчими, нормативними та інструктивними матеріалами.
4. Вивчення основних термінів та понять за темами навчальної дисципліни.
5. Підготовка до семінарських занять.
6. Підготовка до проміжного модульного контролю.
7. Контрольна перевірка кожним студентом особистих знань за запитаннями для самоконтролю.

Перелік питань для самостійного опрацювання подано в табл. 5.

Таблиця 5

Питання для самостійного опрацювання

Назва теми	Питання для самостійного опрацювання (за модулями та темами)	Рекомендована література
1	2	3
Тема 1. Предмет і метод курсу "Економіка галузевих ринків"	<ol style="list-style-type: none">1. Предмет курсу "Економіка галузевих ринків".2. Становлення й етапи розвитку теорії галузевих організацій.3. Методологія дослідження ринкових структур	[1; 3; 4; 8; 13; 24; 26]
Тема 2. Фірма, ринок і галузь: підходи до визначення	<ol style="list-style-type: none">1. Фірма. Сучасні концепції фірми: технологічний, контрактний і стратегічний підхід.2. Класифікація ринків, ідентифікація меж.3. Сутність, класифікація, структура галузі в Україні.4. Галузевий ринок. Показники розміру фірми	[3 – 5; 8; 12; 13; 17; 22]

1	2	3
Тема 3. Узагальнені ринкові структури	1. Класифікація ринкових структур. 2. Ринкова структура і її основні риси. Вплив віддачі від масштабу на рівновагу. 3. Ціноутворення на рівні граничних витрат і його вплив на суспільний добробут. 4. Монополія. Види монополій. Суспільні витрати існування монополії	[1; 6; 11; 14; 15; 20; 24]
Тема 4. Монопольна влада	1. Монопольна влада. 2. Визначення, прояви, нормальний і економічний прибуток. 3. Показники монопольної влади. Коефіцієнт Бейна (норма економічного прибутку). Коефіцієнт (індекс) Лернера. Коефіцієнт Тобіна. Коефіцієнт Папандреу	[2; 6; 8; 9; 23; 25; 26]
Тема 5. Олігополістичні ринки однорідних продуктів	1. Модель Курно. Конкуренція в обсязі випуску. Рівновага в моделі. 2. Вплив числа фірм на добробут. Модель неоднорідних фірм. 3. Модель лідера-веденого Штакельберга. Бертрана. 4. Вплив виробничих обмежень, цикли Еджворта. 5. Модель домінуючої фірми Форхаймера. Умови реалізації домінування. Статичне й динамічне ціноутворення. 6. Вплив обмеженості виробничих потужностей. Динамічні стратегії	[3 – 5; 8; 12; 13; 17; 22]
Тема 6. Ринки неоднорідних продуктів	1. Диференціація продукту. Вертикальна й горизонтальна диференціація продукції, підходи до виміру ступеня диференціації продукції. 2. Найпростіші моделі. Ефекти власної й перехресної ціни. Модель послідовних дій. 3. Фірми й торгівельні марки. Рівновага Чемберліна при монополістичній конкуренції. 4. Просторові (адресні) моделі. Інші моделі. 5. Модель Ланкастера, продукт як сукупність споживчих характеристик. 6. Модель вертикальної диференціації продукту Саттона	[1; 6; 8; 12; 14; 17; 22; 25]

1	2	3
Модуль 2. Державне регулювання галузевих ринків		
<p style="text-align: center;">Тема 7. Концентрація, бар'єри входу в галузь, злиття й поглинання</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Заходи концентрації. Індекси концентрації. 2. Бар'єри входу в галузь. 3. Види економічних об'єднань. Типи злиття. 4. Горизонтальні й вертикальне злиття, проміжні, кінцеві й взаємозамінні продукти. 5. Контроль злиттів з боку держави, світовий досвід. 6. Ворожі поглинання. Причини поглинань. Мета і засоби поглинань. 7. Варіанти боротьби з ворожими поглинаннями 	<p style="text-align: center;">[2; 4; 7; 12; 14; 17; 22; 25]</p>
<p style="text-align: center;">Тема 8. Науково- дослідницькі й конструкторські розробки</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Інновації. Класифікація процесу інновацій в Україні. 2. Гонка за НТП, рівноважний і суспільно оптимальний рівень НІОКР. 3. Гіпотеза Шумпетера. Кооперація в сфері НІОКР, ефект позитивного впливу. 4. Патенти. Критерії й типи патентного захисту розробок. Оптимальна тривалість патенту. 5. Ліцензування й субсидування інновацій в Україні 	<p style="text-align: center;">[5; 11; 12; 14; 17; 20; 26]</p>
<p style="text-align: center;">Тема 9. Цінова політика</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Цінова дискримінація. 2. Типи дискримінаційної політики. 3. Практика цінової дискримінації, сезонні продажі, нелінійне ціноутворення, сезонне ціноутворення в Україні. 4. Міжчасова цінова дискримінація, парадокс Коуза. 5. Моделі ціноутворення. 6. Облік сезонного фактора в цінах, його вплив на доходи 	<p style="text-align: center;">[7; 10; 12; 13; 17; 20; 23]</p>

1	2	3
Тема 10. Вплив реклами на ринок	<ol style="list-style-type: none"> 1. Рівень реклами й рівень цін. 2. Теорема Дорфмана – Штайнера, модифікація для випадку олігополії. 3. Інформативна реклама. 4. Рівноважне число рекламодавців, суспільно оптимальний рівень реклами, залежність від імовірності досягнення споживача. 5. Вплив реклами на рівень цін. 6. Цільова реклама. 7. Вплив реклами на ринок. 8. Державне регулювання реклами 	[2; 6; 12; 15; 18; 20; 23]
Тема 11. Проблема асиметричності інформації про якість продукції	<ol style="list-style-type: none"> 1. Якість товару. Вибір рівня якості споживачем, залежність від доходу в Україні 2. Якість як захід продуктової диференціації, модифікація моделі Хотеллінга. 3. Застосування моделі Акерлофа, страхування, фаст-фуди, ринок праці, ринок кредитів. 4. Ринкові сигнали. Ціна як сигнал якості. 5. Гарантії якості, симетрична інформація. 6. Державне регулювання якості продукції, гости, сертифікація, "Закон про захист споживачів" в Україні 	[1; 9; 11; 12; 14; 18; 20; 22]
Тема 12. Державна галузева політика	<ol style="list-style-type: none"> 1. Види й типи галузевої політики в Україні. 2. Зовнішньоторговельна політика. 3. Ефективність торговельних союзів та угод. 4. Антимонопольна політика. 5. Регулювання природних монополій. 6. Ціноутворення за Рамсеу 	[6 – 8; 12; 13; 17; 23; 26]

8. Контрольні запитання для самодіагностики

Тема 1. Предмет і метод "Економіки галузевих ринків"

1. Дайте визначення поняття "галузевий ринок".
2. Перелічіть основні види галузей.
3. Які особливості Гарвардської та Чиказької традиції в дослідженні ринкових структур?
4. Які етапи розвитку теорії галузевих організацій?
5. У чому полягає методологія дослідження ринкових структур?

Тема 2. Фірма, ринок і галузь: підходи до визначення

1. Охарактеризуйте сутність, основні завдання фірми.
2. Які існують сучасні концепції фірми?
3. Охарактеризуйте технологічний, контрактний і стратегічний підхід.
4. Дайте класифікацію ринків.
5. Перелічіть фактори, що впливають на структуру галузевого ринку.
6. Які існують особливості поведінки фірм на ринку й її вплив на ринкову структуру й результативність галузевого ринку?
7. Перелічіть показники ефективності функціонування галузевого ринку.

Тема 3. Узагальнені ринкові структури

1. Які особливості досконалої конкуренції.
2. Ринкова структура і її основні риси. Вплив віддачі від масштабу на рівновагу.
3. Ціноутворення на рівні граничних витрат і його вплив на суспільний добробут.
4. Сутність поняття "монополія".
5. Які існують види монополій. Суспільні витрати існування монополії.
6. Що таке монополізація ринку і як вона пов'язана із втратами суспільного добробуту?
7. Пояснити, які виникають наслідки для суспільства в результаті обмеження цін на продукцію монополіста.

Тема 4. Монопольна влада

1. Назвіть проблеми виміру монопольної влади, охарактеризуйте переваги й недоліки різних підходів.
2. Які існують проблеми визначення економічному прибутку?
3. Який прибуток можна вважати нормальним?
4. Які існують показники монопольної влади?
5. Часто спостерігається, що галузі, що демонструють високі темпи входу нових фірм, так само відрізняються й високими темпами виходу їх галузі. Чим це можна пояснити? Як це пов'язано із ціновою стратегією фірм-старожилів?

Тема 5. Олігополістичні ринки однорідних продуктів

1. Охарактеризуйте модель Курно.
2. Конкуренція в обсязі випуску.
3. Як впливає число фірм на добробут?

4. Охарактеризуйте модель із неоднорідними фірмами.
5. Модель Бертрана. Цінова конкуренція. Існування рівноваги.
6. Які умови ціноутворення вище граничних витрат?
7. Суть моделі домінуючої фірми Форхаймера. Умови реалізації домінування.
8. Статичне й динамічне ціноутворення.

Тема 6. Ринки неоднорідних продуктів

1. У чому полягає диференціація продукту?
2. Розкрийте суть вертикальної та горизонтальної диференціації продукції.
3. Назвіть підходи до виміру ступеня диференціації продукції.
4. Які існують найпростіші моделі диференціації продукції?
5. У чому полягають ефекти власної й перехресної ціни?
6. Розкрийте суть поняття "монополістична конкуренція".
7. У чому полягають особливості рівноваги Чемберліна при монополістичній конкуренції?
8. Які існують просторові (адресні) моделі.

Тема 7. Концентрація, бар'єри входу в галузь, злиття й поглинання

1. Перелічіть заходи концентрації.
2. Які існують індекси концентрації?
3. У чому полягають особливості бар'єрів входу в галузь? Витрати на вхід, безповоротні витрати.
4. У чому особливість блокованого утриманого і відкритого входу у галузь?
5. Як здійснюється ціноутворення й ринкові сигнали?
6. У чому полягає суть злиття?
7. Назвіть види економічних об'єднань.
8. Охарактеризуйте горизонтальне й вертикальне злиття.
9. У чому полягає контроль злиття з боку держави?
10. Які причини поглинань? Мета і засоби поглинань.

Тема 8. Науково-дослідницькі й конструкторські розробки

1. У чому полягає суть поняття "інновації"?
2. Яка існує класифікація процесу інновацій?
3. Охарактеризуйте рівноважний і суспільно оптимальний рівень НДКР.
4. Назвіть особливість гіпотези Шумпетера.

5. У чому полягає кооперація в сфері НДКР.
6. Дайте визначення поняттю "патенти". Одержання переваг і заохочення інновацій.
7. Перелічіть критерії й типи патентного захисту розробок.
8. Розкрийте суть ліцензування й субсидування інновацій.

Тема 9. Цінова політика

1. У полягає суть цінової дискримінації?
2. Назвіть основні типи дискримінаційної політики.
3. Охарактеризуйте сезонне ціноутворення.
4. Дайте визначення поняття "міжчасова цінова дискримінація".
5. Яка особливість просторової цінової дискримінації?
6. Які існують моделі ціноутворення?
7. Дайте визначення поняття "дворівневі тарифи".
8. Охарактеризуйте нерівномірне ціноутворення, система накопичувальних знижок.
9. У чому полягає облік сезонного фактора в цінах, його вплив на доходи.

Тема 10. Вплив реклами на ринок

1. У чому полягає вплив реклами на ринок?
2. У чому виявляється зв'язок рівня реклами та рівня цін?
3. Як реклами впливає на суспільний добробут?
4. Розкрийте суть поняття "інформативна реклама".
5. Який суспільно оптимальний рівень реклами?
6. Назвіть основні методи реклами.
7. Як реклама впливає на якість продукту?
8. Які існують методи державного регулювання рекламної діяльності?

Тема 11. Проблема асиметричності інформації про якість продукції

1. Перелічіть основні показники якості товару.
2. Як державна політика вирішує проблему надання достовірної інформації про якість пропонованих товарів на ринку?
3. Перелічіть методи державної політики, які застосовують в Україні.
4. Охарактеризуйте модель Хотеллинга.
5. У чому полягають гарантії якості товару?

6. Дайте визначення поняттям "гости", "сертифікація".
7. У чому полягає суть закону про захист споживачів?
8. Назвіть основні ринкові сигнали.

Тема 12. Державна галузева політика

1. Дайте визначення поняття "галузева політика".
2. Перелічіть основні методи галузевої політики.
3. Які існують види та типи галузевої політики.
4. Охарактеризуйте зовнішньоторгівельну політику.
5. У чому полягає ефективність торговельних союзів та угод?
6. Назвіть заходи антимонопольної політики.
7. У чому полягає регулювання природних монополій?
8. Як відбувається ціноутворення за Рамсею.

8. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Індивідуально-консультативна робота з навчальної дисципліни проводиться у вигляді: індивідуальних та групових консультацій.

Під час індивідуальних консультацій студент отримує відповіді стосовно проблемних питань, роз'яснення щодо розв'язання практичних завдань, а під час групових консультацій розглядаються питання для колективного обговорення.

Індивідуально-консультативна робота комплексної оцінки засвоєння

програмного матеріалу проводиться у вигляді: індивідуального захисту самостійних та індивідуальних завдань, підготовки рефератів для виступу на науковому семінарі або науковій конференції.

9. Методики активізації процесу навчання

При викладанні навчальної дисципліни для активізації навчального процесу передбачено застосування сучасних навчальних технологій, таких, як: проблемні лекції, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, ділові ігри, презентації.

Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання,

але й високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у: високій мотивації студентів; закріпленні теоретичних знань на практиці; підвищенні самосвідомості студентів; виробленні здатності приймати самостійні рішення; виробленні здібностей до колективних рішень; виробленні здібностей до соціальної інтеграції; набутті навичок у розв'язанні конфліктів.

Проблемні лекції спрямовані на розвиток логічного мислення студентів і характеризуються тим, що коло питань теми обмежується двома-трьома ключовими моментами, увага студентів концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздаванням студентам під час лекції друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. При читанні лекції студентам даються проблемні питання для самостійного розміркування, на які вони можуть відповісти в процесі лекції. Система питань у ході лекції відіграє активізуючу роль, примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

Міні-лекції передбачають виклад навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як правило, як частина завдання-дослідження.

Робота в малих групах використовуються з метою активації роботи студентів при проведенні семінарських і практичних занять. Це так звані групи психологічного комфорту, де кожен учасник відіграє особливу роль і певними своїми якостями доповнює інших. Використання цієї технології дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкуванні.

Семінари-дискусії (круглий стіл) передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

"Мозкові атаки" – це метод розв'язання невідкладних завдань за дуже обмежений час. Суть його полягає в тому, щоб висловити якнайбільшу кількість ідей за невеликий проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію.

Кейс-метод (метод аналізу конкретних ситуацій) – дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу.

Презентації – виступ перед аудиторією, використовується для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань та інструктажу, демонстрації нових товарів та послуг.

Рольові та ділові ігри – форма активізації студентів, за якої вони задіяні в процесі інсценізації певної виробничої ситуації у ролі безпосередніх учасників подій.

Дидактичні ігри – метод імітації (наслідування, відображення) прийняття управлінських рішень в різноманітних ситуаціях шляхом гри (програвання, розігрування) за правилами, що вже вироблені або виробляються самими учасниками, який реалізується через самостійне вирішення студентами поставленої проблеми за умови недостатності необхідних знань, коли він змушений самостійно опанувати новий зміст або шукати нові зв'язки в уже засвоєному матеріалі.

Банки візуального супроводження сприяють активізації творчого сприйняття змісту дисципліни за допомогою наочності.

Розподіл форм і методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни наведено в табл. 6.

Таблиця 6

Методи активізації процесу навчання

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Тема 1. Предмет і метод "Економіки галузевих ринків"	1.1. Міні-лекція з питання "Становлення й етапи розвитку теорії галузевих організацій". 1.2. Банк візуального супроводження: структура економіки галузевих ринків
Тема 2. Фірма, ринок і галузь: підходи до визначення	1.1. Проблемна-лекція з питання "Фірма. Сучасні концепції фірми: технологічний, контрактний і стратегічний підхід". 1.2. Рольова гра на тему "Сутність ринку. Класифікація ринків, ідентифікація меж. Сутність, класифікація, структура галузі". 1.3. Кейс Галузевий ринок. Показники розміру фірми

1	2
Тема 3. Узагальнені ринкові структури	<p>1.1. Міні-лекція з питання "Класифікація ринкових структур".</p> <p>1.2. Кейс-метод за темою "Досконала конкуренція. Ринкова структура і її основні риси".</p> <p>1.3. Банк візуального супроводження. Монополія. Види монополій. Суспільні витрати існування монополії</p>
Тема 4. Монопольна влада	<p>1.1. Міні-лекція з питання "Показники монопольної влади".</p> <p>1.2. Семінар-дискусія з питання "Монопольна влада. Визначення, прояви, нормальний і економічний прибуток".</p> <p>1.3. Презентація результатів роботи в малих групах з питання "Коефіцієнт Бейна (норма економічного прибутку). Коефіцієнт (індекс) Лернера"</p>
Тема 5. Олігополістичні ринки однорідних продуктів	<p>1.1. Міні-лекція з питання "Модель Курно. Конкуренція в обсязі випуску".</p> <p>1.2. Семінар-дискусія з питання "Вплив на добробут. Цінова конкуренція. Існування рівноваги".</p> <p>1.3. Банк візуального супроводження. Статичне й динамічне ціноутворення. Модель "самогубного ціноутворення" домінуючої фірми</p>
Тема 6. Ринки неоднорідних продуктів	<p>1.1. Міні-лекція з питання "Диференціація продукту".</p> <p>1.2. Мозкова атака з питання "Ефекти власної й перехресної ціни. Кількісні й Цінові ігри при неоднорідних продуктах, модифікація моделей Курно і Бертрана"</p> <p>1.3. Банк візуального супроводження: Монополістична конкуренція. Фірми й торгівельні марки</p>

1	2
<p>Тема 7. Монополістична конкуренція. Фірми й торгівельні марки</p>	<p>1.1. Міні-лекція з питання "Заходи концентрації. Індекс концентрації". 1.2. Робота в малих групах при розробці бар'єрів входу в галузь в Україні. Витрати на вхід, безповоротні витрати. 1.3. Презентація малими групами ціноутворення й ринкові сигнали в Україні. 1.4. Банк візуального супроводження: основні напрямки злиття в Україні. Види економічних об'єднань</p>
<p>Тема 8. Науково-дослідницькі й конструкторські розробки</p>	<p>1.1. Міні-лекція з питання Інновації. Класифікація процесу інновацій. 1.2. Семінар-дискусія з питання "Патенти. Одержання переваг і заохочення інновацій. Критерії й типи патентного захисту розробок. Оптимальна тривалість патенту". 1.3. Кейс "Ліцензування й субсидування інновацій"</p>
<p>Тема 9. Цінова політика</p>	<p>1.1. Міні-лекція з питання "Типи дискримінаційної політики". 1.2. Семінар-дискусія з питання "Міжчасова цінова дискримінація, парадокс Коуза. Просторова цінова дискримінація". 1.3. Кейс "Моделі ціноутворення. Дворівневі тарифи. Нерівномірне ціноутворення, система накопичувальних знижок"</p>
<p>Тема 10. Вплив реклами на ринок</p>	<p>1.1. Міні-лекція з питання реклама, що спонукає. Рівень реклами, максимізуючий прибуток фірми. 1.2. Семінар-дискусія з питання інформативна реклама. 1.3. Банк візуального супроводження: цільова реклама. Вплив попереднього досвіду споживання продукту на вибір споживача. Методи реклами, порівняльний аналіз</p>

1	2
Тема 11. Проблема асиметричності інформації про якість продукції	<p>1.1. Міні-лекція з питання якість товару. Вибір рівня якості споживачем, залежність від доходу.</p> <p>1.2. Кейс "Модель ринку старих автомобілів. Завдання покупця, "негативний" добір і його наслідку".</p> <p>1.3. Мозкова атака з питання "модифікація моделі Хотеллінга. Застосування моделі Акерлофа, страхування, фаст-фуди, ринок праці, ринок кредитів" Мозкова атака з питання.</p> <p>1.4. Банк візуального супроводження: ринкові сигнали. Ціна як сигнал якості. Гарантії якості, симетрична інформація</p>
Тема 12. Державна галузева політика	<p>1.1. Проблемна-лекція з питання "проблеми розвитку галузевої політики в Україні".</p> <p>1.2. Банк візуального супроводження: антимонопольна політика.</p> <p>1.3. Мозкова атака з питання "проблеми регулювання природних монополій в Україні"</p>

11. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

Система оцінювання знань, умінь та навичок студентів передбачає виставлення оцінок за всіма формами проведення занять (лекційні, семінарські заняття, а також за самостійну роботу та виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань).

Перевірка та оцінювання знань студентів може проводитись у таких формах:

1. Оцінювання роботи студентів під час семінарських занять.
2. Оцінювання виконання індивідуального навчально-дослідного завдання.

3. Проведення проміжного тестового контролю.

4. Проведення поточно-модульного контролю.

Загальна модульна оцінка з дисципліни складається з поточної оцінки, яку студент отримує під час семінарських занять, оцінки за виконання індивідуального завдання та оцінки за виконання теоретичної та практичної модульної контрольної роботи.

Оцінювання знань студента під час проведення семінарських занять має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи.

12 балів. Студент володіє системними знаннями навчального матеріалу та ефективно їх застосовує для виконання практичних завдань, що передбачені навчальною програмою. Відповідь студента повна, правильна, логічна, містить аналіз, систематизацію, узагальнення. Студент уміє самостійно знаходити і користуватися джерелами економічної інформації, оцінювати її. Установлює причино-наслідкові міжпредметні зв'язки, робить аргументовані висновки. Правильно і усвідомлено використовує всю економічну, довідкову документацію в межах навчальної програми, бездоганно виконує практичні завдання як з використанням типового алгоритму (послідовності дій), так і за самостійно розробленим алгоритмом. Проявляє пізнавально-творчий інтерес до обраної спеціальності.

11 балів. Студент володіє узагальненими знаннями навчального матеріалу в повному обсязі та здатний використовувати для виконання всіх передбачених навчальною програмою практичних завдань. Відповідь студента повна, правильна, логічна і містить аналіз, систематизацію, узагальнення навчального матеріалу. Студент уміє самостійно знаходити і користуватися джерелами економічної інформації, оцінювати отриману інформацію. Установлює причино-наслідкові та міжпредметні зв'язки. Робить аргументовані висновки, правильно та усвідомлено застосовує всі види довідкової економічної інформації. Практичні завдання виконує правильно, у повному обсязі як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом. При відповіді та виконанні практичних завдань припускається незначних неточностей, які самостійно виявляє та виправляє. Проявляє пізнавально-творчий інтерес до обраної спеціальності.

10 балів. Студент вміє усвідомлено засвоювати нову економічну інформацію в обсязі, що передбачений програмою. Володіє глибокими, міцними знаннями навчального матеріалу та здатний їх правильно використовувати для виконання практичних завдань. Відповідь студента повна, правильна, логічна, містить аналіз та систематизацію. Студент установлює причино-наслідкові та міжпредметні зв'язки, робить аргументовані висновки з незначною консультацією викладача. Уміє самостійно користуватися джерелом економічної інформації. Студент самостійно і правильно застосовує довідково-економічну інформацію. Практичні завдання виконує в цілому правильно, в повному обсязі як з використанням типового алгоритму, так і в дещо змінених умовах. При відповіді та виконанні практичних завдань припускається окремих неточностей, які може виправити самостійно. Проявляє пізнавально-творчий інтерес до обраної спеціальності.

9 балів. Студент володіє основним навчальним матеріалом в усній, письмовій та графічній формах та застосовує його при виконанні практичних завдань як в типових, так і в дещо ускладнених умовах. Дає визначення основних понять, аналізує, порівнює і систематизує інформацію, встановлює зв'язок з обраною спеціальністю та робить висновки. Його відповідь в цілому правильна, логічна і достатньо обґрунтована. Виконує практичні завдання за типовим алгоритмом з консультацією викладача, усвідомлено користується довідковою інформацією. При відповіді та виконанні практичних завдань припускається несуттєвих помилок, які може виправити.

8 балів. Студент самостійно з розумінням відтворює основний навчальний матеріал та застосовує його при виконанні практичних завдань в типових умовах (стандартних ситуаціях). Дає визначення основних понять, аналізує, порівнює інформацію, встановлює її зв'язок з обраною професією та робить висновки. Відповідь в цілому правильна, логічна та достатньо обґрунтована. Виконує практичні завдання за типовим алгоритмом з консультативною допомогою викладача, усвідомлено користується довідковою економічною інформацією. При відповіді та виконанні практичних завдань припускається несуттєвих помилок, які частково виправляє. Оформлення виконаного завдання має бути охайним.

7 балів. Студент самостійно з розумінням відтворює суть основних положень навчального матеріалу та застосовує його при виконанні практичних завдань в типових умовах. Дає визначення основних понять, категорій та законів, аналізує, робить висновки. Його відповідь в цілому правильна, але містить неточності та недостатньо обґрунтована. Виконує практичні завдання за типовим алгоритмом з консультативною допомогою викладача. Користується довідковою економічною інформацією. При відповіді та виконанні практичних завдань припускається несуттєвих помилок, які частково виправляє.

6 балів. Студент без достатнього розуміння відтворює основний навчальний матеріал та виконує практичні завдання з епізодичною допомогою викладача. З окремими помилками дає визначення основних понять, категорій, законів. Може частково аналізувати навчальний матеріал, порівнювати та робити висновки. При відповіді та виконанні практичних завдань припускається несуттєвих помилок.

5 балів. Студент на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння відтворює основні положення навчального матеріалу та виконує практичні завдання з частковою допомогою викладача. З помилками дає визначення основних понять, може частково обґрунтувати та проаналізувати свою відповідь. При відповіді та виконанні практичних завдань допускається помилок, які самостійно виправити не може.

4 бали. Студент на рівні запам'ятовування без розуміння відтворює навчальний матеріал та виконує практичні завдання з допомогою викладача. Стикається зі значними труднощами при аналізі та порівнянні економічних явищ та процесів. При відповіді та виконанні практичних завдань допускається значної кількості помилок, які самостійно виправити не може.

3 бали. Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

2 бали. Студент володіє матеріалом на елементарному рівні засвоєння, викладає його уривчастими реченнями, виявляє здатність викласти думку на елементарному рівні.

1 бал. Студент володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, що позначається студентом окремими словами чи реченнями.

Оцінювання проводиться за такими **критеріями**:

1) розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

2) ступінь засвоєння матеріалу навчальної дисципліни;

3) ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

4) уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків при виконанні завдань, винесених для самостійного опрацювання, та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

5) логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Оцінка "відмінно" ставиться за умови відповідності виконаного завдання студента або його усної відповіді до усіх п'яти зазначених критеріїв. Відсутність тієї чи іншої складової знижує оцінку на відповідну кількість балів.

При оцінюванні практичних завдань увага приділяється також їх якості та самостійності, своєчасності здачі виконаних завдань викладачу (згідно з графіком навчального процесу). Якщо якась із вимог не буде виконана, то оцінка буде знижена.

Оцінювання індивідуального навчально-дослідного завдання здійснюється за такими критеріями: 1) самостійність виконання; 2) логічність та послідовність викладення матеріалу; 3) повнота розкриття теми (проблемної ситуації чи практичного завдання); 4) обґрунтованість висновків; 5) використання статистичної інформації та додаткових літературних джерел; 6) наявність конкретних пропозицій; 7) якість оформлення.

Проміжний тестовий контроль проводиться один раз за семестр. Він передбачає виявлення опанування студентом матеріалу лекційного матеріалу та вміння застосовувати його для вирішення практичної

ситуації. При цьому тестове завдання може містити як запитання, що стосуються суто теоретичного матеріалу, так і запитання, спрямовані на вирішення невеличкого практичного завдання.

Проміжний тестовий контроль рівня знань передбачає виявлення опанування студентом матеріалу лекційного модуля та вміння застосувати його для вирішення практичної ситуації і проводиться у вигляді тестування.

Тестові завдання мають такі форми:

завдання закритої форми із запропонованими відповідями, з яких вибирають одну правильну;

завдання відкритої форми з вільно конструйованими відповідями.

Тест містить 20 запитань одиничного і множинного вибору щодо перевірки знань основних категорій навчальної дисципліни. При цьому тестове завдання може містити як запитання, що стосуються суто теоретичного матеріалу, так і запитання, спрямовані на вирішення практичного завдання.

Для оцінювання рівня відповідей студентів на тестові завдання використовуються такі критерії оцінювання:

оцінка "відмінно" (12 – 10 балів) – виставляється у випадку, якщо студент правильно відповів на 20 – 18 тестових запитань;

оцінка "дуже добре" (9 балів) – 17 – 16 правильних відповідей;

оцінка "добре" (8 – 7 балів) – 15 – 13 правильних відповідей;

оцінка "задовільно" (6 балів) – 12 – 10 правильних відповідей;

оцінка "достатньо" (5 – 4 балів) – 9 – 7 правильних відповідей;

оцінка "незадовільно" (3 бали) – 6 – 5 правильних відповідей; оцінка

"незадовільно" (1 – 2 бали) – 4 – 2 правильних відповідей.

Поточно-модульний контроль здійснюється та оцінюється за двома складовими: лекційний (теоретичний) модуль та практичний модуль. Оцінка за практичну складову модульного контролю виставляється за результатами оцінювання знань студента під час семінарських занять, виконання індивідуального навчально-дослідного завдання та проміжного тестового контролю згідно з графіком навчального процесу.

Лекційний модульний контроль проводиться в письмовій формі після того, як розглянуто увесь теоретичний матеріал та виконані практичні (семінарські) завдання в межах кожного з модулів

Для підведення підсумків роботи студентів із змістовного модуля виставляється підсумкова оцінка з поточного модульного контролю, яка враховує оцінки за практичний модульний контроль та лекційний модульний контроль.

Таким чином, після вивчення тем 1 – 7 (модуль 1) студенти денної форми навчання виконують завдання до модуля.

Зразок завдання до ПМК

Варіант №

Тести

1. Яке з цих положень не має відношення до визначення предмета ЕГР:

- а) ефективне використання ресурсів;
- б) безмежні виробничі ресурси;
- в) рідкість блага;
- г) матеріальні та духовні потреби?

2. Закон спадної граничної корисності означає, що:

- а) відношення граничних корисностей до цін на предмети розкоші менше, ніж на товари першої необхідності;
- б) корисність, принесена кожною наступною одиницею товару, зменшується в міру збільшення кількості товарів, що споживаються;
- в) відношення граничної корисності до цін однаково для всіх товарів;
- г) корисність товарів, що споживають, спадає в міру збільшення доходів споживача.

3. Припустимо, що споживач має прибуток у 8 грн. Ціна товару А дорівнює 1 грн, а ціна товару В – 0,5 грн. Яка з таких комбінацій товарів знаходиться на бюджетній лінії:

- а) 8А і 1В;
- б) 7А і 1В;
- в) 6А і 6В;
- г) 5А і 6В;
- д) 4А і 4В?

4. Одне зі нижче вказаних тверджень є неправильними. Яке саме:

а) кожна точка на кривій байдужості означає різну комбінацію двох товарів;

б) кожна точка на кривій байдужості означає різноманітні комбінації двох товарів;

в) всі точки на кривій байдужості означають однаковий рівень задоволення потреб;

г) всі точки на кривій байдужості означають однаковий рівень грошового доходу?

5. Ефект доходу відображає ситуація:

а) якщо доходи людей падають, вони купують менше продукту;

б) зменшення ціни товару приводить до того, що споживач може купити більше товару, при тому, що обсяг придбання інших товарів не зменшиться;

в) обсяг покупок деяких товарів скорочується у міру збільшення доходів людей;

г) у міру зростання доходів люди заощаджують частину доходу.

Для підведення підсумків роботи студентів з навчальної дисципліни виставляється загальна оцінка, яка враховує оцінки за кожним видом контролю (оцінку за практичну складову поточно-модульного контролю за роботу протягом семестру та оцінку за результатами лекційного модульного контролю, що проводиться в письмовій формі).

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів Університету в систему оцінювання за шкалою ECTS конвертується в підсумкову оцінку за шкалою ECTS (табл. 7).

**Переведення показників успішності знань студентів у систему
оцінювання за шкалою ECTS**

% студентів, які зазвичай успішно досягають відповідної оцінки	Оцінка за шкалою ECTS		Оцінка за бальною шкалою, що використовується в ХНЕУ	Оцінка за національною шкалою
10	відмінне виконання	A	12 – 11	відмінно
25	вище середнього рівня	B	10	
30	взагалі робота правильна, але з певною кількістю помилок	C	9 – 7	добре
25	непогано, але зі значною кількістю недоліків	D	6	задовільно
10	виконання задовольняє мінімальні критерії	E	5 – 4	
—	потрібне повторне перекладання	FX	3	незадовільно
—	повторне вивчення дисципліни	F	2 – 1	

12. Рекомендована література

12.1. Основна

1. Авдашева С. Б. Теория организации отраслевых рынков / Авдашева С. Б., Розанова Н. М. – М. : Магистр, 1998. – 320 с.
2. Базилевич В. Разгосударствление естественных монопольных структур в Украине / Базилевич В., Филюк Р. // Экономика Украины. – 2002. – № 3. – С. 35–40.
3. Бриль М. С. Текст лекції "Витрати виробництва і теорія фірми" з курсу "Мікроекономіка" / Бриль М. С. – Х. : Вид. ХДЕУ, 2002. – 31 с.
4. Вехи экономической мысли. Теория отраслевых рынков. Т. 5 / под ред. А. Слуцкого. – СПб. : Экономическая школа, 2003. – 669 с.
5. Вурос А. Экономика отраслевых рынков / Вурос А., Розанова Н. – М. : ТЭС, 2000.
6. Гильмуллин В. М. Экономика отраслевых рынков. В 2 ч. Ч. I : учебн. пособ. / Гильмуллин В. М. – Новосибирск : Изд. НГТУ, 2005. – 80 с.
7. Кабраль Луис М. Б. Организация отраслевых рынков / Кабраль Луис М. Б. ; пер. с англ. А. Д. Шведа. – Мн. : Новое знание, 2003. – 356 с.
8. Касич С. П. Экономические приложения теории игр в задачах и упражнениях по курсу "Теория отраслевых рынков" : учебн. пособ. / Касич С. П. ; под ред. Гильмуллина В. М. – Новосибирск : Изд. НГТУ, 2003. – 91 с.
9. Новікова Т. В. Текст лекції "Визначення ціни та обсягу виробництва в умовах чистої монополії" з курсу "Мікроекономіка" / Новікова Т. В. – Х. : Вид. ХДЕУ. – 2002. – 11 с.
10. Тироль Ж. Рынки и рыночная власть: теория организации промышленности. В 2-х т. / Тироль Ж. – СПб. : Экономическая школа, 2000.
11. Українська Л. О. Мікроекономіка: основи ринкової поведінки : навч. посібн. / Українська Л. О., Куркін М. В. – Х. : Вид. ХДЕУ, 2000. – 91 с.
12. Шерер Ф., Росс Д. Структура отраслевых рынков / Шерер Ф., Росс Д. – М. : Инфра-М, 1997.

12.2. Додаткова

13.Базилевич В. Разгосударствление естественных монопольных структур в Украине / Базилевич В., Филюк Р. // Экономика Украины. – 2002. – № 3. – С. 35–40.

14.Борисенко З. Условия экономической конкуренции в Украине / Борисенко З. // Экономика Украины. – 2002. – № 10. – С. 4–9.

15.Дубянская Г. Ю. Дифференциация заработной платы: хронология, динамика, проблемы (1991 – 2001 гг.) / Дубянская Г. Ю. // Вестник Московского Университета. Серия "Экономика". – 2003. – № 2. – С. 12–41.

16.Дяченко Я. Проблеми регулювання збалансованого попиту і пропозиції щодо сировинних ресурсів / Дяченко Я. // Економіка України. – 2002. – № 2. – С. 5–9.

17.Економічна теорія : посібн. для вищої школи // Є. М. Воробйов, А. А. Гриценко та ін. ; за заг. ред. Є. М. Воробйова. – Київ – Харків, 2001. – 703 с.

18.Емцов Р. Г. Микроэкономика : учебник / Емцов Р. Г., Лукин М. Ю. ; под общ. ред. А. В. Сидоровича. – 2-е изд. – М. : Изд. "Дело и Сервис", 1999. – 317 с.

19.Задания и тесты для проверки знаний по курсу "Микроэкономика" для студентов всех специальностей всех форм обучения / сост. В. Ю. Кривобок, С. В. Лукашов, А. А. Пономаренко. – Х. : ХГЭУ, 1999. – 40 с.

20.Костусев О. Конкуренція і монополія в їх історичній динаміці / Костусев О. // Економіст. – 2003. – № 5. – С. 86–90.

21.Микроэкономика : учебник : в 2-х т. / В. В. Гальперин, С. М. Игнатьев, В. И. Моргунов и др. ; общ. ред. В. М. Гальперина. – СПб. : "Эконом. школа", 1999. Т.1. – 348 с. ; т. 2. – 503 с.

22.Симкина Л. Г. Микроэкономика : учебник / Симкина Л. Г., Корнейчук Б. В. – СПб. : Питер, 2002. – 463 с.

23.Степаненко Н. О. Тема лекції "Ринок досконалої конкуренції" з курсу "Мікроекономіка" / Степаненко Н. О. – Х. : Вид. ХДЕУ, 2002. – 11 с.

24.Тарануха Ю. В. Микроэкономика (в структурно-логических схемах) : учебн.-метод. пособ. / Тарануха Ю. В. ; под общ. ред. А. В. Сидоровича. – М. : Дело и сервис, 2002. – 303 с.

25.Тигова Т. Н. Микроэкономика : краткий курс лекций / Тигова Т. Н. – 2-е изд. испр. – К. : МАУП, 2000. – 65 с.

26.Філінков О. Розміри підприємства і собівартість продукції. / Філінков О. // Економіка України. – 2003. – № 2. – С. 42–46.

Зміст

Вступ	3
1. Кваліфікаційні вимоги для студентів	5
2. Тематичний план навчальної дисциплін	6
3. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами	8
4. Плани лекцій	11
5. Плани семінарських занять	14
6. Індивідуальне навчально-дослідне завдання	20
6.1. Тематика ІНДЗ	25
7. Самостійна робота студентів	27
8. Контрольні запитання для самодіагностики	30
9. Індивідуально-консультативна робота	34
10. Методики активізації процесу навчання	34
11. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів	39
12. Рекомендована література	48
12.1. Основна	48
12.2. Додаткова	49

